COFOLA 2011: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2011

POVINNOST JEDNÁNÍ V DOBRÉ VÍŘE V PŘEDSMLUVNÍM STÁDIU KONTRAKTACE

MICHALA SOROKOVÁ

Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra obchodního práva

Abstract in original language
Povinnost jednání v dobré víře lze považovat za jednu z nejvýznamnějších povinností během předsmluvní fáze kontraktace. Tato povinnost představuje základ též pro další předsmluvní povinnosti, jako například povinnost informační či povinnost ochrany informací před jejich vyzrazením. Na porušení povinnosti jednání v dobré víře před uzavřením smlouvy může být nahlíženo jako na případ předsmluvní odpovědnosti. Cílem této práce je upozornit na koncept předsmluvní odpovědnost, jež je založen na principu dobré víry.

Key words in original language
předsmluvní odpovědnost, culpa in contrahendo, dobrá víra, předsmluvní fáze kontraktace

Abstract
The duty to bargain in good faith can be considered as one of the most important obligations during the precontractual process of negotiaton. It represents a base for all other precontractual duties like the duty to inform or the duty to disclose. The breach of the good faith duty before the conclusion of an agreement can lead to the imposition of the precontractual liability. The aim of this thesis is to draw the attention to the concept of precontractual liability, which is based on the good faith principle.

Key words
precontractual liability, culpa in contrahendo, good faith, precontractual process of negotiation

1. ÚVOD

Princip dobré víry bývá obvykle uplatňován pro řešení situací, u kterých nelze v duchu římskoprávní zásady summum ius, summa iniuria, dospět ke spravedlivému výsledku prostou aplikací pozitivního práva. Příkladem takovéto obtížně řešitelné situace může být též ukončení jednání o uzavření smlouvy jednou stranou v natolik rozvinuté fázi jednání, kdy je druhá strana v dobré víře v poctivost svého potenciálního smluvního partnera a očekává proto uzavření kontraktu. Složitost spravedlivého posouzení tohoto poměrně často se vyskytujícího problému spočívá v očividné kolizi dvou základních právních principů, a to principu autonomie vůle, resp. smluvní svobody, na straně jedné, a zásady ochrany dobré víry na straně druhé. Tento pomyslný střet vyvolává celou řadu otázek, např.: Jaké povinnosti mají kontrahenti při

jednání o smlouvě? Do jaké míry je jejich jednání závazné? Má smluvní svoboda nějaké limity? Mohou neuzavřením smlouvy vzniknout odpovědnostní následky? Všechny výše uvedené a mnohé další otázky souvisí s konceptem předsmluvní odpovědnosti (v právních řádech německy mluvících zemí se lze setkat též s pojmem culpa in contrahendo), který lze v nejobecnější rovině definovat jako sekundární závazkový vztah vyvolaný nepoctivým jednáním, resp. jednáním v rozporu s principem dobré víry, a to během jednání o smlouvě. Cílem tohoto příspěvku je upozornit na tento zajímavý právní institut, jehož výslovné pozitivněprávní zakotvení je součástí návrhu občanského zákoníku.

2. VÝCHODISKA PRÁVNÍ ÚPRAVY PŘEDSMLUVNÍ ODPOVĚDNOSTI DE LEGE LATA

Speciální ustanovení regulující výslovně problematiku předsmluvní odpovědnosti doposud v českém právu chybí. V několika posledních letech se nicméně v judikatuře českých soudů lze setkat s tím, že soudy aplikují na případy bezdůvodného ukončení negociace některé obecné odpovědnostní normy občanského práva. Za průlomový lze v tomto ohledu označit rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. října 2006, který stanoví, že „Odpovědnost za škodu vzniklou porušením předsmluvní povinnosti - bezdůvodným ukončením jednání o uzavření smlouvy - se posuzuje podle ustanovení § 415 a § 420 obč. zák.“[1]

Ustanovení § 415 občanského zákoníku (dále též OZ) zakládá generální prevenční povinnost spojenou se zásadou nikomu neškodit (neminem laedere), tedy povinnost stanovenou natolik obecně, že je možné ji aplikovat i na předsmluvní fázi kontraktace. Tento fakt je konstatován též v rozhodnutí Nejvyššího soudu, dle kterého „není žádný důvod, pro který by se zákonná povinnost vyplývající z ustanovení § 415 OZ neměla vztahovat i na chování potencionálních smluvních partnerů při jednání o uzavření smlouvy.“[2] Spojení s § 420 OZ stanovícím odpovědnost za škodu způsobenou porušením právní povinnosti je pak nutné z toho důvodu, že § 415 OZ je formulován jako imperfektní norma.

Mezi další ustanovení aplikovatelná na případy předsmluvní odpovědnosti lze zařadit dále též ustanovení o omylu a odpovědnosti za neplatný právní úkon[3] (§ 42 občanského zákoníku, § 268 obchodního zákoníku). Jedná se

[1] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004.

[2] Tamtéž.

[3] Srov. k tomu Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.6.2010, sp. zn. 5 Tdo 298/2010 *„Pokud jde o institut "culpa in contrahendo" (odpovědnost za škodu způsobenou neplatností právního úkonu) v závazkových vztazích, o němž se obviněný rovněž zmiňuje ve svém dovolání, je vyjádřen v ustanovení § 42 obč. zák. jako součást právní úpravy neplatnosti právních úkonů (§ 38 až § 42 obč. zák.). V případě zaviněné neplatnosti právního úkonu má strana, která vynaložila náklady na neplatný úkon, právo na náhradu*

však o dílčí ustanovení, která nedopadají výlučně na předsmluvní fázi kontraktace. Určitou výjimku v této souvislosti představuje ustanovení o zákazu zneužití důvěrných informací podle § 271 obchodního zákoníku (dále též ObchZ), které upravuje porušení povinnosti právě během jednání o smlouvě.

3. ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY PŘEDSMLUVNÍ ODPOVĚDNOSTI

Pro vyslovení existence odpovědnostního vztahu v nejobecnější rovině je vždy nejprve nutné zhodnotit naplnění jednotlivých předpokladů. Nejinak tomu je i v případě předsmluvní odpovědnosti. V právních řádech zemí, ve kterých je institut předsmluvní odpovědnosti upraven přímo v zákoně nebo je v nich dovozován pomocí doktríny a judikatury, se běžně uvádí tyto základní předpoklady, které budou níže podrobněji rozebrány: existence předsmluvního závazkového vztahu, porušení předsmluvních povinností a vznik škody.

3.1 ZVLÁŠTNÍ PŘEDSMLUVNÍ VZTAH

Prvním předpokladem předsmluvní odpovědnosti je jednání o uzavření smlouvy, resp. předsmluvní vztah na jeho základě založený. Základem předsmluvního vztahu a následně i přiznání zákonné ochrany je existence úzkých vazeb mezi kontrahenty, které se vyznačují určitou délkou a intenzitou. Základním předpokladem pro vznik předsmluvního vztahu je zahájení jednání. Určení okamžiku zahájení však obvykle není v právních řádech upraveno. V praxi však většinou nevznikají spory ohledně toho, zda bylo jednání vůbec zahájeno, jako spíše o to, zda jsou vazby mezi kontrahenty skutečně natolik úzké, že lze hovořit o existenci vztahu, který lze považovat za důvěrný, a proto hodný zvláštní ochrany. Jako určité měřítko zvláštní kvality vztahu lze považovat předkontraktační náklady, sloužící k posílení důvěry (tzv. reliance investments). Předkontraktační náklady je přitom nutné chápat nejen v čistě ekonomickém smyslu, tedy ve formě finančních výdajů na negociaci, právní a účetní poradenství, dopravu, přípravu podkladů a materiálů atd. Mohou jimi být též vyměňované informace, čas či důvěra vložená v potenciálního smluvního partnera.

K otázce existence předsmluvního vztahu se vyjádřil též Nejvyšší soud, který ve svém rozhodnutí ze dne 11. října 2006[4] uvedl, že „pokládá za první

škody vzniklé v příčinné souvislosti se zaviněným protiprávním způsobením neplatnosti právního úkonu. V oblasti obchodních závazkových vztahů platí ustanovení § 268 obch. zák., podle něhož je povinna k náhradě škody osoba, která způsobila neplatnost právního úkonu, vyjma případu, kdy osoba, jíž byl právní úkon určen, věděla o této neplatnosti.“

[4] Předmětem sporu byl v daném případě požadavek banky (žalobce) vůči žadateli o úvěr (žalovaný) na zaplacení náhrady nákladů za právní poradenství a odměny za zpracování a vystavení úvěrové dokumentace, které bance vznikly v souvislosti s přípravou smlouvy o úvěru. Ačkoliv úvěrová dokumentace byla v zásadě odsouhlasena, žadatel bezdůvodně od jednání o úvěru v konečné fázi odstoupil a úvěr získal od jiné finanční instituce.

předpoklad odpovědnosti skutečnost, že konkrétní osoby zahájily jednání o uzavření určité smlouvy, přičemž tato jednání dospěla do stadia, kdy jedna ze stran kontraktačního procesu byla v důsledku chování druhé potencionální smluvní strany v dobré víře, že předpokládaná smlouva bude uzavřena.“[5] Bližší kritéria pro posouzení, kdy se jedna ze stran ocitá v dobré víře, však nebyla bohužel v rozhodnutí blíže upřesněna.

3.2 PORUŠENÍ PŘEDSMLUVNÍCH POVINNOSTÍ

Druhým předpokladem předsmluvní odpovědnosti je porušení předsmluvních povinností. Rozsah těchto povinností se mezi jednotlivými právními řády zakotvujícími institut předsmluvní odpovědnosti značně liší. Nejčastěji se hovoří o základní povinnosti poctivého jednání, v dobré víře, s úmyslem smlouvu skutečně uzavřít jako základ „zvláštních“ předsmluvních povinností, mezi které lze zařadit např. povinnosti informační. Obecná povinnost jednat poctivě je součástí institutu předsmluvní odpovědnosti ve všech právních řádech, které ji upravují, a je proto jednotícím prvkem celého konceptu a jeho jednotlivých forem. V již zmiňovaném judikátu Nejvyššího soudu bylo porušení předsmluvní povinnosti spatřováno v ukončení jednání o uzavření smlouvy bez legitimního důvodu. Nejvyšší soud se nicméně nezabýval určením podmínek, za jejichž splnění by ukončení smlouvy bylo možné považovat za legitimní, resp. sám pojem legitimnosti důvodu blíže nespecifikoval.

3.3 VZNIK ŠKODY

Pro konstatování vzniku sekundárního odpovědnostního vztahu je nutné splnit též další podmínku v podobě vzniku škody. Problematika náhrady škody přitom představuje jednu z nejsložitějších otázek v rámci zkoumání předsmluvní odpovědnosti, a to vzhledem k rozmanitosti předsmluvních povinností a různým přístupům právních řádů jednotlivých zemích k otázkám rozsahu a způsobu náhrady škody. Obecně lze však mít za to, že nárok na náhradu škody je možné považovat základní. V německy hovořících zemích je náhrada škody limitována tzv. negativním zájmem (negative Interesse). Tento pojem lze vysvětlit jako náhradu škody pouze do té výše, aby se poškozená osoba ocitla v postavení, v jakém by byla, pokud by nezahájila jednání, z něhož jí vznikla škoda. V zásadě se tak zde projevuje restituční princip. Náhrada škody naopak obvykle nezahrnuje tzv. pozitivní zájem (positive Erfüllungsinteresse), který má vazbu na smluvní plnění. Poškozená strana tak nemá právo žádat to, co by jí náleželo z platně uzavřené smlouvy. Setkat se lze však i s přístupem opačným, který přiznává poškozenému právo na ušlý zisk.

[5] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11.10.2006, sp.zn. 29 Odo 1166/2004.

Pokud jde o české právní prostředí, ve vztahu ke vzniku škody, jako dalšího nutného předpokladu odpovědnosti, rozlišil Nejvyšší soud běžné náklady, které účastníkům jednání zpravidla vznikají, a s jejichž vynaložením musí počítat bez ohledu na to, zda zamýšlená smlouva bude nakonec uzavřena či nikoli, od nákladů neobvyklých, jejichž vynaložení bylo vyvoláno specifickými požadavky druhé strany.[6] S tímto hodnocením lze dle mého názoru souhlasit, neboť kontrahenti musí při jednání o smlouvě s určitými náklady počítat, a to bez ohledu na výsledek kontraktace.[7]

4. NÁVRH OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Návrh občanského zákoníku (dále jen Návrh) je svoji podstatou revoluční a to nejen v tom, že mění stávající pravidla, ale zavádí též některé nové instituty. Jedním z těchto nových institutů je i předsmluvní odpovědnost, jejíž absence v současně platném právu je zdůrazněna v důvodové zprávě k Návrhu občanského zákoníku. Předkladatelé Návrhu zde uvádějí, že dosavadní soukromoprávní úprava citelně postrádá ustanovení o předsmluvní odpovědnosti s výjimkou dílčího ustanovení o ochraně důvěrných informací v § 271 obchodního zákoníku, které je do Návrhu rovněž přejato.[8]

Východiskem zvláštní právní úpravy[9] předsmluvní odpovědnosti vtělené do ustanovení §§ 1718-1720 Návrhu je zde zásada smluvní svobody, která je zde kladena na první místo již v úvodním ustanovení k předsmluvní odpovědnosti. Obecně tedy platí, že každý může svobodně jednat o uzavření smlouvy a následně se svobodně rozhodnout, zda smlouvu uzavře či nikoliv. Jako korektiv před případným nepoctivým jednáním některé ze smluvních stran zde však nově přistupuje ochrana dobré víry té osoby, která důvodně očekávala, že smlouva bude uzavřena. Samotný pojem dobrá víra není výslovně zmíněn ani v jednom ze tří speciálních ustanovení upravujících předsmluvní odpovědnost. Můžeme se však v Návrhu setkat, a to hned na několika místech, s pojmem poctivého jednání, resp. s následky jednání nepoctivého, a dále pak s pojmem spravedlivého důvodu pro ukončení jednání o uzavření smlouvy a jeho protipólem v podobě formulace důvodného očekávání druhé strany v uzavření smlouvy. Domnívám se, že

---

[6] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11.10.2006, sp.zn. 29 Odo 1166/2004.

[7] Ve vztahu k nákladům kontraktace lze odkázat též na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.1.2004, sp. zn. 25 Cdo 695/2003, byť se týkal sporu ze smlouvy o smlouvě budoucí. Soud v tomto případě dovodil, že ten, kdo porušil závazek prodat nemovitost, odpovídá druhému účastníkovi za škodu, jež vznikla v souvislosti se zajišťováním finančních prostředků na koupi nemovitosti.

[8] Důvodová zpráva k Návrhu občanského zákoníku, k § 1718-1720, s. 1008.

[9] Pro úplnost je nutné dodat, že vedle speciálních norem bude i nadále možné aplikovat na případy porušení poctivosti při jednání o smlouvě též obecná ustanovení ohledně prevenční povinnosti, omylu a odpovědnosti za neplatný právní úkon, která budou rovněž v Návrhu obsažena.

jako společného jmenovatele všech zmíněných pojmů můžeme označit dobrou víru, jejíž ochrana je výslovně zmíněna coby účel úpravy předsmluvní odpovědnosti i v důvodové zprávě k Návrhu. Dobrá víra zde tedy vystupuje ve dvou podobách, jednak jako zákonný příkaz poctivého jednání, jehož porušení může mít za následek vznik odpovědnostních nároků poškozené strany a dále jako nárok na ochranu dobré víry smluvního partnera, který důvodně očekává, že druhá strana bude jednat poctivě.

4.1 POJEM POCTIVÉHO JEDNÁNÍ VE SMYSLU POVINNOSTI

Pojem poctivého jednání je sám o sobě poměrně obecný a mnohoznačný (což lze ostatně stejně tak tvrdit též o pojmu dobré víry). V Návrhu se lze setkat s konkretizací poctivého jednání ve vztahu k nejproblematičtějším situacím, jež mohou během negociace nastat a to prostřednictvím formulace jednotlivých skutkových podstat.

Na prvním místě je zmíněna absence úmyslu smlouvu uzavřít, a to v § 1718 odst. 1 Návrhu. Odpovědnostní následek tak má postihovat tzv. jednání na oko, přičemž není důležité, co je vlastním cílem odpovědné smluvní strany. Lze tedy mít za to, že i když nedojde k naplnění takového cíle, odpovědnost nastane.

Této situaci se může blížit i další skutková podstata, a to bezdůvodné ukončení jednání o smlouvě (§ 1719 odst. 1 Návrhu). Domnívám se, že svým způsobem jde v podstatě o zobecnění prvně jmenovaného případu, neboť pokud situaci posoudíme z hlediska té strany, která jedná v dobré víře, že smlouva bude uzavřena, pak je víceméně irelevantní, zda je důvodem ukončení negociace chybějící úmysl či jiný, podobně neoprávněný důvod. I vzhledem k praktickým obtížím s prokazováním úmyslu se proto domnívám, že druhá skutková podstata je pro aplikační praxi významnější, ačkoliv i zde si lze představit některé komplikace. Úkolem soudů, a to poněkud složitým, bude pečlivé zkoumání důvodu ukončení jednání o smlouvě a následné hodnocení, zda jde o důvod spravedlivý, a proto oprávněný či naopak neoprávněný, a tudíž postižitelný vznikem odpovědnostních následků. Je otázkou, podle jakého kritéria se bude spravedlivost důvodu posuzovat. Obecně lze předpokládat, že tato otázka bude na zvážení soudce s ohledem na konkrétní okolnosti řešeného případu.

Další interpretační překážkou by mohlo být posouzení dostatečné pokročilosti negociace, neboť zákaz bezdůvodného ukončení se vztahuje pouze na ty situace, kdy strany dospějí při jednání o smlouvě tak daleko, že se uzavření smlouvy jeví jako vysoce pravděpodobné. Kdy tomu tak je, bude opět otázkou pro rozhodující soud. Pro představu o možném hodnocení této otázky lze odkázat na zajímavé rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora ze dne 29. 3. 1996, V ZR 332/94 ve kterém německý soud judikoval, že v případě smluv s písemnou formou předepsanou zákonem nemá nikdo právo spoléhat se na to, že smlouva bude skutečně uzavřena.

Další dva případy předsmluvní odpovědnosti se týkají nakládání s informacemi předanými a získanými během jednání.

Stranám je uloženo sdělovat si vzájemně při jednání o smlouvě všechny skutkové a právní okolnosti, o kterých ví nebo musí vědět, tak, aby se každá ze stran mohla přesvědčit o možnosti uzavřít platnou smlouvu a aby byl každé ze stran zřejmý zájem smlouvu uzavřít (§ 1718 odst. 2 Návrhu). Povinnost k výměně informací není bohužel v Návrhu příliš šťastně formulována, neboť při jejím výkladu lze narazit na některé interpretační nejasnosti.

Dle mého názoru by mělo být smyslem tohoto ustanovení vést smluvní strany k výměně relevantních a pravdivých informací, které poslouží k tomu, aby si strany udělaly představu o možnosti uzavřít smlouvu, jejíž obsah se bude shodovat s jejich vůlí a vyloučí (či alespoň omezí) se tak možnost vzniku omylu a následného prohlášení smlouvy za neplatnou. Za zamyšlení stojí případná vazba mezi informační povinností smluvních stran a výše uvedenými skutkovými podstatami. Lze si totiž představit situaci, kdy v případě nesouladu v otázce pokračování jednání o smlouvě bude jedna strana namítat bezdůvodné ukončení jednání o smlouvě či chybějící úmysl a druhá strana bude na svou obranu poukazovat na to, že nebyla dostatečně splněna informační povinnost. Řešení by zde opět záleželo na konkrétních okolnostech případu.

Poslední skutkovou podstatou, která je do jisté míry odrazem informační povinnosti, je ochrana důvěrných informací sdělených v souvislosti s jednáním o smlouvě. Dle § 1720 Návrhu tak platí, že pokud získá strana při jednání o smlouvě důvěrný údaj nebo sdělení, musí jej chránit před zneužitím nebo prozrazením bez zákonného důvodu. Následkem porušení této povinnosti je pak vydání bezdůvodného obohacení.

Smyslem a účelem nejpodobnější je tomuto ustanovení § 271 Obchodního zákoníku v aktuálně platném znění, které stanoví mimozávazkovou povinnost k náhradě škody, v případě zneužití informací získaných při uzavírání smlouvy a to i bez ohledu na to, zda je smlouva nakonec uzavřena. Toto ustanovení je také považováno za jediný případ výslovné úpravy předsmluvní odpovědnosti, resp. dílčí problematiky s předsmluvní odpovědností související. Při srovnání úpravy otázky ochrany důvěrných informací de lege lata a de lege ferenda lze narazit na několik odlišností. Zatímco se ustanovení § 271 ObchZ týká pouze zneužití informace k vlastnímu prospěchu, v § 1720 odst. 2 Návrhu se hovoří nejen o zneužití, ale též o prozrazení důvěrných údajů, z čehož vyplývá, že věcný dosah je zde širší. Je otázkou, zda ustanovení § 1556 odst. 2 Návrhu dopadá i na případy neoprávněného zpřístupnění důvěrného údaje nebo sdělení třetí osobě bez získání prospěchu té strany, která svoji nedbalostí vyzrazení způsobila, neboť tato situace není výslovně řešena.

Domnívám se, že v případě složitějších jednání o smlouvách značného ekonomického významu, by bylo nejjistější otázky ohledně konkrétních způsobů porušení povinnosti ochrany informací a vzniklých následků co nejpodrobněji upravit, např. na základě zvláštní dohody o ochraně informací (disclosure agreement). Tato možnost je ostatně dána kontrahentům již nyní.

4.2 CHARAKTER PŘEDSMLUVNÍ ODPOVĚDNOSTI

Vymezení právní povahy předsmluvní odpovědnosti je jednou z velmi často diskutovaných otázek, jejíž zodpovězení může mít zásadní význam pro určení odpovědnostních následků. Na základě členění protiprávního úkonu dle právního důvodu porušované povinnosti lze rozlišovat odpovědnost smluvní (ex contractu) a mimosmluvní (ex delictu). V původní koncepci německého vědce Rudolfa von Jheringa (1818 – 1892) byla předsmluvní odpovědnost pojímána jako zvláštní druh odpovědnosti smluvní[10], dnes však převládá mimosmluvní posuzování předsmluvní odpovědnosti[11]. Dle některých autorů má však předsmluvní odpovědnost povahu sui generis a představuje „šedou zónu“[12] na pomezí smluvní a mimosmluvní odpovědnosti.

Názory na tuto otázku se různí i mezi českými autory. Jako příklad lze uvést na jedné straně tvrzení JUDr. Hrádka, dle kterého by porušení povinností v předsmluvním vztahu mělo být posuzováno vzhledem k faktické existenci předsmluvního vztahu jako porušení závazku[13], a na druhé straně názor JUDr. Hulmáka, který považuje předsmluvní odpovědnost za mimosmluvní, neboť obecná povinnost jednat poctivě existuje i mimo režim sjednávání smlouvy a není proto důvod konstruovat zvláštní závazkové právní vztahy, které by obsahovaly stejnou povinnost[14].

---

[10] Gnitsevich, K. V. Die Lehre von Culpa in Contrahendo in deutscher Zivilistik der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts. Dostupný z: http://www.dirittoestoria.it/5/Memorie/Gnitsevich-Culpa-in-contrahendo-in-deutscher-Zivilistik.htm [ke dni 10. 5. 2011].

[11] Srov. Novoa, R. Culpa in Contrahendo : A Comparative Law Study : Chilean Law and the United nations Convention on Contracts for the International Sales of Goods (CISG). Arizona Journal of International & Comparative Law, 2005, vol. 22, č. 3, s. 599.

Z judikatury Evropského soudního dvora k mimosmluvní povaze předsmluvní odpovědnosti blíže viz rozhodnutí C-334/00 Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA v. Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH. Dostupný z: http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/gemdoc2003/pdf/z-en-01.pdf [ke dni 12. 5. 2011].

[12] Ben-Dror, Y. The Perennial Ambiguity of Culpa in Contrahendo. The American Journal of Legal History, 1983, č. 2, s. 144.

[13] Hrádek, J. Předsmluvní odpovědnost. Bulletin advokacie, 2011, č. 3, s. 49.

[14] Hulmák, M. Limity předsmluvní odpovědnosti. Bulletin advokacie, 2011, č. 3, s. 54.

Pro současně platné české právo je prozatím výše uvedený problém určení povahy předsmluvní odpovědnosti spíše právněteoretický, neboť následky porušení smluvních závazků i právních povinností jsou totožné a to pro oblast práva občanského i obchodního. Návrh však počítá s diferenciací mezi odpovědností smluvní a mimosmluvní, přičemž zásadní rozdíl spočívá v odlišném uplatnění subjektivního a objektivního principu.

Nově se v Návrhu zavádí požadavek zavinění pouze pro případ porušení zákonné povinnosti. Předvídatelnost jako okolnost významná pro posouzení povinnosti k náhradě škody, koncipovaná podobně jako liberační důvod v současně platném ObchZ (§ 373), je pro změnu spojena výlučně s porušením povinnosti smluvní. Zavedením požadavku předvídatelnosti je částečně zmírněna přísnost ustanovení o smluvní odpovědnosti, jež je vybudována na principu objektivní odpovědnost a nepřipouští tak možnost exkulpace.

Ve vztahu k porušování předsmluvních povinností není otázka povahy odpovědnosti v Návrhu výslovně řešena. Přitom jak vyplývá z výše uvedeného, má tato otázka zásadní význam, neboť odpovědnost smluvní je založena na principu objektivním, zatímco odpovědnost mimosmluvní na principu subjektivním a tudíž i předpoklady jejich uplatnění se liší.

Dle mého názoru by se měla předsmluvní odpovědnost posuzovat jako mimosmluvní a to vzhledem k neopominutelné zásadě smluvní svobody. Pokud jsou veškerá jednání před uzavřením smlouvy nahlížena jako nezávazná, je nutné předsmluvní vztah chápat jako právní skutečnost, na kterou lze aplikovat ochranná ustanovení zákona ohledně poctivosti při jednání o smlouvě. Kontrahenti mají ostatně možnost si vzájemná práva a povinnosti upravit pomocí negociační dohody, tedy jakési dohodě o pravidlech při jednání o smlouvě. Porušení této dohody, ne nutně písemné, by pak mělo být posuzováno jako porušení smluvního závazku. Při absenci zmíněné negociační dohody půjde však o případy porušení právních norem a nikoliv závazku. Proto se osobně přikláním k deliktní povaze předsmluvní odpovědnosti.

4.3 NÁSLEDKY PORUŠENÍ POVINNOSTI POCTIVÉHO JEDNÁNÍ

Základním následkem porušení povinnosti poctivého jednání je povinnost náhrady škody z důvodu porušení zákonné povinnosti, která je obecně upravena v § 2880 Návrhu OZ[15]. Předsmluvní odpovědnost lze z tohoto

[15] „Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.“

pohledu klasifikovat jako deliktní odpovědnost založenou na subjektivním principu.[16]

V Návrhu se však lze setkat i se speciálními ustanoveními o následcích porušení konkrétních projevů povinnosti poctivého jednání.

V případě bezdůvodného ukončení jednání o uzavření smlouvy je ta strana, která nejednala poctivě, povinna nahradit druhé straně škodu, nanejvýš však v tom rozsahu, který odpovídá ztrátě z neuzavřené smlouvy v obdobných případech (§ 1719 odst. 2 Návrhu). Obdobné pravidlo však není upraveno pro situaci chybějícího úmyslu smlouvu uzavřít, který je poněkud překvapivě zařazen do samostatného ustanovení, která neobsahuje žádné speciální pravidlo ohledně náhrady škody. Je proto otázkou, zda lze analogicky aplikovat § 1719 odst. 2, pokud jde o otázku rozsahu nahrazované škody či zda je nutné aplikovat obecné ustanovení v § 2880, které však postrádá limitaci rozsahu nahrazované škody.

V případě neuzavření smlouvy, ať již z důvodu chybějícího úmyslu či z důvodu, který nelze považovat za spravedlivý, bude škoda zřejmě spočívat především v marně vynaložených nákladech poškozené strany přímo spojených s kontraktačním procesem. Uvažovat lze však též o ušlém zisku.

V této souvislosti lze poukázat na nedávné rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 4147/2008, ze dne 22. února 2011, ve kterém byla poprvé zmíněna možnost zabývat se otázkou příčinné souvislosti mezi jednáním žalované během kontraktačního procesu a ušlým ziskem na straně žalobců.[17] Domnívám se, že zmíněný judikát by bylo možné aplikovat i na případy předsmluvní odpovědností, neboť i přes uzavření smlouvy o budoucí smlouvě kupní došlo na straně žalobců k promlčení práva domáhat se u soudu nahrazení projevu vůle a v době řešení sporu před soudem tak již nebyl nárok na uzavření kupní smlouvy vymahatelný. Jak ostatně uvádí Nejvyšší soud v citovaném judikátu „Právní názor odvolacího soudu, že pouze v případě zamítnutí žaloby na nahrazení projevu vůle z důvodu prodeje věci jinému v době před uplynutím promlčecí doby by bylo možno v jednání žalované spatřovat porušení povinnosti v příčinné souvislosti se vznikem škody, není správný, nehledě k tomu, že odpovědnost za škodu způsobenou nesolidním jednáním jedné z budoucích smluvních stran může

[16] Srov. Tobeš, Z. Culpa in contrahendo. Právní rádce 2007, č. 1, s. 23.

[17] V daném případě byla mezi žalovanou jako prodávající a žalobci na straně kupujících uzavřena smlouva o smlouvě budoucí kupní, jejímž předmětem byl prodej nemovitostí, a to za cenu 5,7 mil Kč. Prodávané nemovitosti měly být žalované vydány podle zákona o mimosoudních rehabilitacích. Poté co rozsudek v restitučním řízení nabyl právní moci, žalovaná oddalovala pod různými záminkami uzavření kupní smlouvy a následně nemovitosti prodala jinému kupci za cenu 8,5 mil Kč. Rozdíl mezi původní dohodnutou kupní cenou a cenou, za kterou žalovaná prodala nemovitosti jinému kupci, byl žalobci uplatněn jako nárok z titulu náhrady škody, resp. ušlého zisku.

být dána i v případě, že závazek uzavřít určitou smlouvu s konkrétním partnerem není žádným platným smluvním ujednáním založen."

Další speciální odpovědnostní následek je spjat s porušením povinnosti ochrany důvěrných informací. Poslední věta druhého odstavce § 1720 Návrhu totiž hovoří o vydání toho, oč se odpovědná strana obohatila. Není přitom jasné, zda se v případě absence obohacení na straně odpovědné osoby neuplatní žádný odpovědnostní následek, či zda lze namísto vydání získaného obohacení žádat náhradu škody podle ustanovení § 1719 odst. 2. Klíčovou roli pro zodpovězení této otázky bude zřejmě hrát zavinění, neboť odpovědnost za porušení povinnosti v § 1720 odst. 2 Návrhu by měla být povahy subjektivní[18], a to ve vazbě na § 2880 Návrhu zakotvující obecné pravidlo pro náhradu škody.

5. ZÁVĚR

Jak vyplývá z návrhu připravovaného občanského zákoníku, existence předsmluvní odpovědnosti se stává aktuální i pro české právo. Lze proto předpokládat, že sporů z porušení předsmluvní povinnosti poctivého jednání o smlouvě bude postupně přibývat. Jak je zjevné z citovaných judikátů, soudy musí při posuzování předsmluvní odpovědnosti řešit celou řadu mnohdy nelehkých skutkových otázek a většinu sporů tak bude nutno posuzovat ad hoc. Vždy by však měla být zachována určitá proporcionalita mezi ochranou dobré víry a smluvní svobodou.

Literature:

- Ben-Dror, Y. The Perennial Ambiguity of Culpa in Contrahendo. The American Journal of Legal History, 1983, č. 2, s. 142-198.
- Důvodová zpráva k Návrhu občanského zákoníku. Dostupná z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Duvodova_zprava_04052011_final.pdf [ke dni 10. 5. 2011].
- Gnitsevich, K. V. Die Lehre von Culpa in Contrahendo in deutscher Zivilistik der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts. Dostupný z: http://www.dirittoestoria.it/5/Memorie/Gnitsevich-Culpa-in-contrahendo-in-deutscher-Zivilistik.htm [ke dni 10. 5. 2011].

[18] Ustanovení § 271 ObchZ je naopak spojeno s odpovědností objektivní vzhledem k vazbě na § 373 ObchZ.

- Hrádek, J. Předsmluvní odpovědnost. Bulletin advokacie, 2011, č. 3, s. 44-53.
- Hulmák, M. Limity předsmluvní odpovědnosti. Bulletin advokacie, 2011, č. 3, s. 53-55.
- Novoa, R. Culpa in Contrahendo : A Comparative Law Study : Chilean Law and the United nations Convention on Contracts for the International Sales of Goods (CISG). Arizona Journal of International & Comparative Law, 2005, vol. 22, č. 3, s. 583-612.
- Tobeš, Z. Culpa in contrahendo. Právní rádce 2007, č. 1, s. 16-23.
- Rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci C-334/00 Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA v. Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH. Dostupný z: http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/gemdoc2003/pdf/z-en-01.pdf [ke dni 12. 5. 2011].
- Rozhodnutí BGH ze dne 29. 3. 1996, sp. zn. V ZR 332/94.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27.1.2004, sp. zn. 25 Cdo 695/2003.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11.10.2006, sp.zn. 29 Odo 1166/2004.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2010, sp. zn. 5 Tdo 298/2010.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22.2.2011, sp. zn. 25 Cdo 4147/2008.

Contact – email
msorokova@seznam.cz